

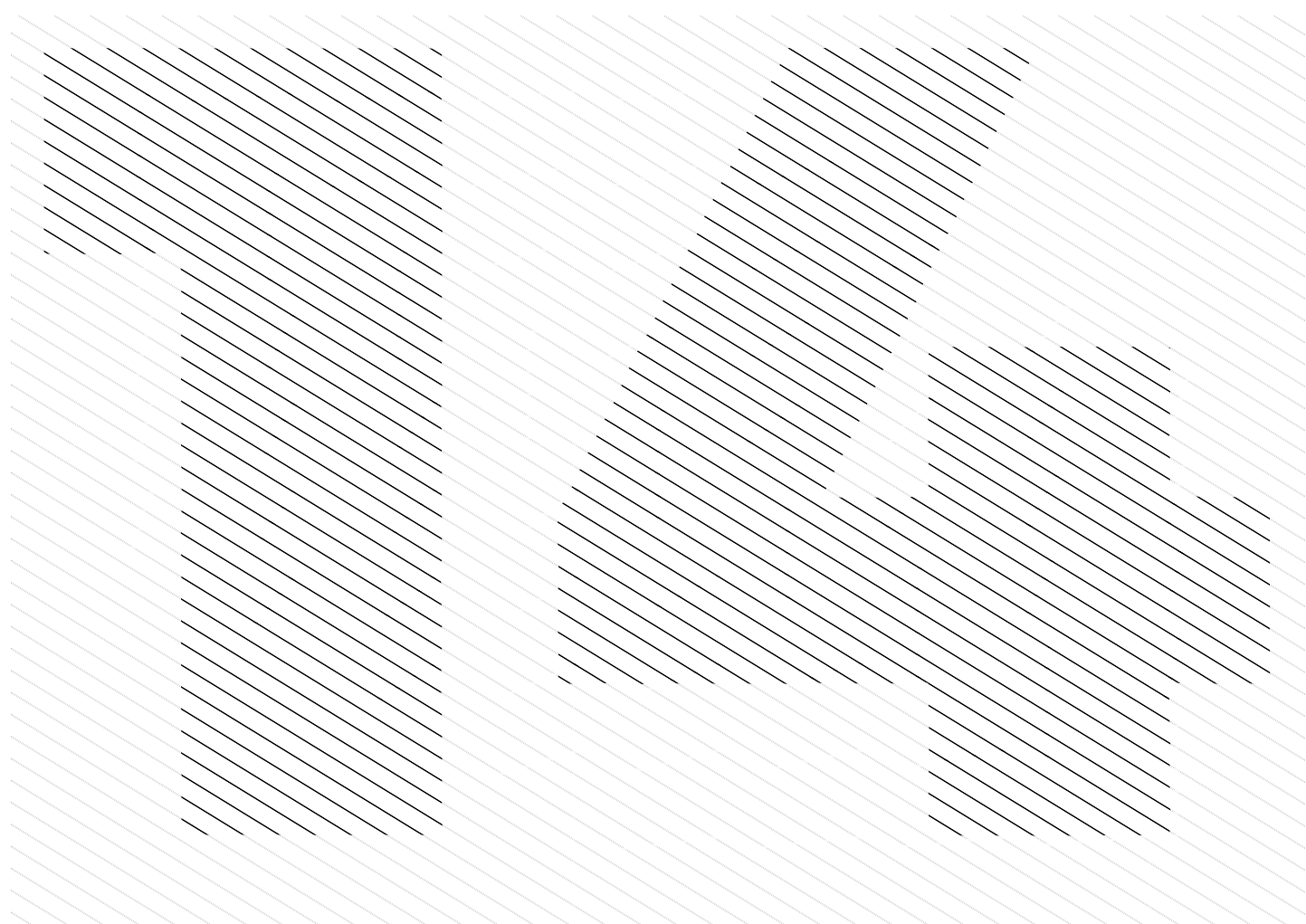
Diskusní materiály
k budoucnosti české
i evropské společnosti

**MALÁ STOPA, VELKÝ PŘÍNOS.
KLIMATICKÝ PROGRAM FINSKÉ
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE**

M^da

Diskusní materiály
k budoucnosti české
i evropské společnosti

MALÁ STOPA, VELKÝ PŘÍNOS
KLIMATICKÝ PROGRAM
FINSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE

Název: Malá stopa, velký přínos. Klimatický program finské sociální demokracie

Vydavatel: Masarykova demokratická akademie, z. s.

Překlad: Laura Kauppinenová

Redakce: Jiří Nedvěd

Korektura: Jiří Nedvěd

Sazba: Tomáš Tichák

Tisk: Cíl, a. s.

Obálka a grafický design: Tereza Melenová

© Masarykova demokratická akademie, z. s. (2020)

ISBN 978-80-87348-78-9 (tištěná verze)

ISBN 978-80-87348-79-6 (elektronická verze)

OBSAH

1. Úvodem	4
2. Nové cíle klimatické politiky	5
3. Jak dosáhnout vytyčených cílů?	9
3.1 Budovy a bydlení	9
3.2 Doprava	11
3.3 Výroba energie a průmysl	14
3.4 Využívání půdy a propady uhlíku	17
3.5 Proměna spotřebních návyků	19
a podnikatelské činnosti	
4. Opatření příští vlády	21

1. ÚVODEM

Globální oteplování je největší společnou výzvou pro lidstvo. Pokud bude pokračovat podle současných prognóz, životní podmínky na Zemi se významně zhorší a místy přestanou život vůbec umožňovat. Ztíží se například produkce potravin a dostupnost čisté vody. Zvýší se výskyt extrémních projevů počasí jako bouří, záplav, sucha a lesních požárů. Kvůli horku a zvedání hladiny moří se rozsáhlé oblasti stanou neobyvatelnými. Vzroste sociální a politická nestabilita, přibude konfliktů a klimatických uprchlíků. Dopad klimatických změn na společnost, její činnost i ekonomiku bude veliký, obzvláště nepodaří-li se oteplování udržet na hranici do 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Zvýší se jimi míra chudoby a nerovnosti a znesnadní se dosažení všech cílů udržitelného rozvoje.

Je třeba neodkladně přijmout dostatečně účinná opatření, aby se oteplování zastavilo na takové úrovni, kdy ještě bude možné mít jeho negativní důsledky pod kontrolou. Budoucnost s udržitelným klimatem budujeme již dnes, protože například elektrárny a teplárny mají dlouhou životnost a zařízení uvedená do provozu nyní budou fungovat i ve druhé polovině tohoto století.

Opatření usilující o zmírnění klimatických změn jsou ve Finsku často kritizována z toho důvodu, že země má na globálních emisích jenom malý podíl. V přepočtu na obyvatele jsou ovšem zdejší emise vysoké. Jsou vyšší než evropský průměr a téměř dvakrát přesahují průměr světový. Ať už důvody ke snižování emisí posuzujeme z hlediska dělení rovným dílem, historické odpovědnosti či schopnosti platit, ve všech ohledech by Finsko mělo emise významnou měrou snížit. Zachování prosperity a udržitelného rozvoje je možné, ale jedině tehdy, pokud hospodářská činnost přestane mít na životní prostředí a klima negativní dopad jako doposud.

Podle Finské sociálně demokratické strany (SDP) je důležité, aby Finsko hrálo v Evropské unii a globální klimatické politice roli průkopníka. Tím dosáhne většího vlivu, než by odpovídalo jeho geografické rozloze a vyprodukovaným emisím – tedy malé stopy, ale velkého přínosu.

Souběžně s naplňováním ambiciózních cílů v mezinárodní klimatické politice musíme podniknout rychlé a účinné kroky také na domácí půdě. V boji proti klimatickým změnám je třeba dobrých příkladů. Finsko má spolu s ostatními severskými zeměmi možnost stanout v čele nového směru a ukázat, že vysoká životní úroveň, udržitelný hospodářský rozvoj a snižování emisí mohou jít ruku v ruce.

Efektivní klimatická politika vyžaduje, aby nutná opatření byla učiněna ve všech sektorech společnosti. Je také stále významnější součástí mezinárodní spolupráce. Implementace klimatické politiky je podmíněna globální solidaritou a poskytováním hospodářské pomoci těmto aktivitám v nejchudších zemích. Ve financování klimatických opatření se musí Finsko vrátit na cestu růstu vyšlapanou předchozí vládou. Je třeba navýšit klimatický rozpočet v rámci nového zvyšování objemu finančních prostředků pro rozvojovou spolupráci a zároveň posílit zejména financování klimatických fondů vázaných dohodou o ochraně klimatu. Zastavení klimatických změn a přizpůsobení se tomuto cíli jsou ústředním bodem finské rozvojové spolupráce.

2. NOVÉ CÍLE KLIMATICKÉ POLITIKY

Finsko se jako členský stát Evropské unie zavázalo k dodržování Pařížské dohody. Státy světa se v ní v roce 2015 dohodly na snížení emisí skleníkových plynů tak, aby se nárůst průměrné globální teploty udržel výrazně pod 2 °C a nepřekročil hranici 1,5 °C. Mezivládní panel pro změny klimatu IPCC vydal v roce 2018 zvláštní zprávu, podle níž by ovšem už zvýšení teploty o 1,5 °C přineslo Zemi velmi závažné důsledky.¹ Podle téhož panelu je možné globální emise omezit, ale vyžaduje to rychlé a rozsáhlé změny v energetických systémech, způsobech využívání půdy, dopravě, bydlení a průmyslu. Je zapotřebí co nejdříve upustit od fosilních paliv a zároveň změnit spotřebitelské chování na udržitelné z hlediska klimatu a životního prostředí. Aby byla Pařížská dohoda dodržena, musí se čistá (netto) hodnota globálních emisí do roku 2050 snížit na nulu.

Smluvní strany mají povinnost oznámit své národní závazky ke snížení emisí skleníkových plynů (*nationally determined contribution*, NDC). Jejich revize se předkládají vždy po pěti letech, přičemž nejbližší aktualizace proběhne v roce 2020. Cílem snížení emisí, který členské státy EU pro tuto chvíli ohlásily, je do roku 2030 dosáhnout 40 % úrovně z roku 1990.

Podle dosavadních odhadů nejsou oznámené cíle pro udržení globálního oteplování na hranici 1,5 °C dostačující, ale zatím byla předložena jen zhruba třetina potřebných závazků ke snížení emisí.² Z tohoto důvodu podporuje SDP zpřísnění jak finských, tak evropských klimatických cílů.

Uhlíkově neutrální Finsko už v roce 2035

Cílem SDP je, aby se Finsko stalo v roce 2035 uhlíkově neutrálním a brzo poté i uhlíkově negativním. Neutrality je dosaženo tehdy, jakmile se vyrovnají emise skleníkových plynů a propady uhlíku. V roce 2017 byly emise skleníkových plynů ve Finsku přibližně 56,1 milionu tun CO₂ ekv.³ Finské propady uhlíku měly ve stejném roce hodnotu 27,1 milionu tun CO₂ ekv.⁴ Finsko by v rámci emisních cílů EU pro rok 2020 mělo dosáhnout stanovené hodnoty, která činí 20 % úrovně z roku 2005. Východisko programu SDP předpokládá, že skutečná úroveň finských emisí bude v souladu s tímto cílem. Podstatně rychlejší dosažení uhlíkové neutrality, než s jakým počítaly dosavadní závazky, ovšem vyžaduje v letech 2020–2035 výrazné zrychlení tempa snižování emisí.

V následujícím období, tj. v letech 2035–2050, bude snižování dále pokračovat s cílem omezit emise o 95–110 % úrovně z roku 2005. Programové cíle SDP jsou sociálně spravedlivým způsobem v souladu s odhadem finského panelu pro změnu klimatu o snížení emisí do roku 2050, přičemž hlavním záměrem je udržet globální oteplování pod hranicí 1,5 °C.⁵

1 http://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf (přístup 5. 2. 2020).

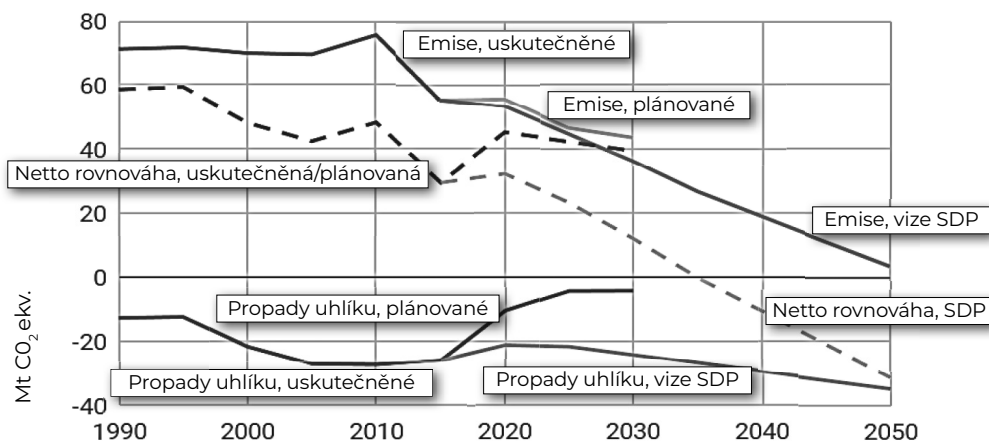
2 <https://climateactiontracker.org/global/temperatures/> (přístup 5. 2. 2020); a https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/22070/EGR_2017.pdf (přístup 5. 2. 2020).

3 Hodnoty emisí, na něž je odkazováno dále v tomto programu, znamenají vždy celkové emise v milionech tun CO₂ ekv., pokud není uvedeno jinak.

4 https://tilastokeskus.fi/til/khki/2017/khki_2017_2018-05-24_kat_001_fi.html (přístup 5. 2. 2020).

5 http://www.ilmastopaneeli.fi/uploads/selvitykset_lausunnot/Ilmastopaneelin_%20muistio_hyv%C3%A4ksytyt_4.6.2018.pdf, s. 27 (přístup 5. 2. 2020).

V porovnání s již odsouhlasenými opatřeními znamená tento cíl SDP další snížení o zhruba 7,0 Mt CO₂ do roku 2030. V rámci sektoru využívání půdy usilujeme o efektivní politiku propadů uhlíku opřenu o realistické závěry vědeckého výzkumu. Půjde například o podporu lesnických opatření a udržení poměru mezi růstem lesa a množstvím vykácených stromů minimálně na úrovni odpovídající té dnešní. Role státních lesů a jejich ziskový cíl budou posuzovány pod tímto zorným úhlem. Rozdíl mezi zatím plánovanými opatřeními a vizí SDP je znázorněn v Grafu 1.⁶

Graf 1: Vývoj emisí v letech 1990–2050

Finsko potřebuje ambicióznější zákon o ochraně klimatu, než jaký má dnes, aby se stal silnou řídicí normou celé klimatické politiky země. V zákoně by měl být uveden základní cíl uhlíkové neutrality i konkrétní cíle dílčí směřující k jeho dosažení. Tento závazný cíl uhlíkové neutrality daný zákonem o ochraně klimatu by byl nejlepší formou regulace pro finskou klimatickou politiku. Zároveň Finsko potřebuje stanovisko o dlouhodobějším cíli naplánovaném až do roku 2050. Mimo to bude jedním z bezprostředních úkolů příští vlády přezkum střednědobého klimatického programu.

Postoj SDP k novým cílům je uveden v Tabulce 1. Je-li cílem dosáhnout uhlíkové neutrality do roku 2035, mělo by v roce 2030 snížení emisí ve Finsku dosahovat 47,3 % úrovně z roku 2005.

	Současný cíl	Vize SDP
Snížení emisí 2005–2030	-37 %	-47 %
Snížení emisí 1990–2030	-39 %	-49 %
Emise 2030 Mt CO ₂ ekv.	43,8	36,7
Uhlíkové neutrality bude dosaženo	2045	2035
Snížení emisí 2005–2050	80 %	95–110 %

Tabulka 1: Srovnání cílů pro snížení emisí

⁶ Hodnoty uskutečněných a plánovaných opatření vycházejí ze 7. finské národní klimatické zprávy. Plánovaná hodnota propadů uhlíku vychází ze scénáře WM a plánovaná hodnota pro snížení emisí ze scénáře WAM. Viz https://www.stat.fi/static/media/uploads/tup/khkinv/VII_Climate_Change_16102017.pdf (přístup 5. 2. 2020).

Veřejný fond pro inovace Sitra vydal v listopadu 2018 zprávu, podle níž Finsko může v roce 2030 dosáhnout nákladově efektivního snížení emisí až o 60 % v porovnání s rokem 1990.⁷ Díky technologickému rozvoji například v oblasti větrné energie nebo elektromobilů lze docílit dokonce ještě větší redukce, než jakou určují cíle popsané v tomto programu. Současně je ale nutné kriticky posoudit zejména podíl bioenergie na snižování emisí – čím více se totiž bude využívat bioenergie získaná ze dřeva, tím menší budou propady uhlíku, které vážou oxid uhličitý z atmosféry.

Klimatické cíle Evropské unie a jejich vliv na cíle Finska

Stěžejní způsob, jak snížit emise velkých spaloven a průmyslových objektů, je evropský obchod s emisními povolenkami, který zahrnuje přibližně 45 % celkových emisí zemí Evropské unie. Také o mnoha dalších věcech ovlivňujících emise se rozhoduje společně v rámci EU, například o mezních hodnotách emisí nových automobilů. Unijní cíle a politiku je proto třeba reformovat tak, aby mohla EU jako celek dosáhnout stavu, kdy se klima nebude oteplovat více než o 1,5 °C.

Evropská komise v březnu 2018 uvedla, že by Unie měla usilovat o dosažení nulových netto emisí, tedy uhlíkové neutrality, do roku 2050 ve všech zdrojových sektorech emisí.⁸ Komise nezmínila dílčí cíle, ale její prohlášení lze uvítat jako komplexní stanovisko podporující ambicióznější evropskou klimatickou politiku.

Podle SDP je důležité, aby byl cíl EU pro snížení emisí do roku 2030 zpřísněn. Evropský parlament v říjnu 2018 uvedl jako cíl dosažení 55 % úrovně roku 1990, což je podle SDP pozitivní základ pro redefinici evropské klimatické politiky. Nové emisní cíle Unie se budou pravděpodobně diskutovat v druhé polovině roku 2019 v rámci finského předsednictví. Je třeba, aby Finsko spolu s ostatními klimaticky progresivními zeměmi zahájilo diskusi o aktualizaci klimatických cílů EU pro roky 2030, 2040 a 2050 a o opatřeních, která budou nové cíle vyžadovat.

Rychlejší tempo omezování emisí je dosažitelné. Lze k tomu využít nejlepších technologií ke snižování spotřeby energie a zvyšování podílu energetických zdrojů s nulovými emisemi.⁹ Směrnice o energetické účinnosti, o obnovitelné energii a o modelu řízení, jež jsou obsaženy v balíčku EU pro čistou energii, vytvářejí klimatickým aktivitám rámec na následující roky. Budou-li propojeny s novými ambiciózními cíli členských států, může Unie jako celek dosáhnout úrovně odpovídající oteplení o 1,5 °C.

Striktnější cíle EU pro rok 2030 by znamenaly i zpřísnění evropského obchodu s emisemi. Je ovšem nejisté, zda lze v tomto směru činit rychlá doplňková opatření vzhledem k tomu, že 4. fáze obchodu s emisemi na období let 2021–2030 byla schválena teprve na začátku roku 2018. V novém systému bylo zpřísněno vydávání emisních povolenek a nevyužité povolenky se přesunuly do tzv. rezervy tržní stability. Záměrem uvedených opatření bylo kromě zrychlení tempa snižování emisí také chránit povolenkový systém například před dopady ekonomických krizí.¹⁰

7 <https://media.sitra.fi/2018/11/16140334/cost-efficient-emission-reduction-pathway-to-2030-for-finland1.pdf> (přístup 5. 2. 2020).

8 https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en (přístup 5. 2. 2020).

9 Viz např. <https://europeanclimate.org/wp-content/uploads/2018/04/180401-EU-CTI-2030-Summaryfor-Policy-Makers-vFinal.pdf> (přístup 5. 2. 2020); http://www.energy-transitions.org/sites/default/files/ETC_MissionPossible_FullReport.pdf (přístup 5. 2. 2020).

10 https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/revision_en (přístup 5. 2. 2020).

K dosažení ambiciózního národního cíle pro snížení emisí potřebujeme, aby měl obchod s nimi dostatečné regulační schopnosti. V rámci obchodu s emisemi se nyní EU snaží o omezení emisí v celé Unii o 43 % v období 2005–2030. Stanovení nového cíle vyžaduje také zpřísnění obchodu s emisemi. To znamená, že cena emisních povolenek musí být dostatečně vysoká a po roce 2030 by se měla postupně dále zvedat.

SDP aktivně ovlivňuje vývoj evropského obchodu s emisemi tak, aby cena povolenek účinně a rychle působila na snižování emisí energetického systému. To si žádá nastavení dostatečně vysoké minimální ceny za tunu oxidu uhličitého a zneplatnění přebytečných povolenek. Cílem by mělo být ambiciózní určení ceny za emise pro všechny členské státy EU, ale problémy s obchodem s emisemi lze řešit i na národní úrovni například pomocí uhlíkové daně nebo stanovení minimální ceny uhlíku. Nedojde-li v rámci Unie v nejbližších letech k dohodě o dostatečných opatřeních, mělo by se Finsko na přijetí minimální ceny uhlíku dohodnout s ostatními severními státy.

Současný cíl Finska pro snížení emisí stojících mimo systém obchodu s emisními povolenkami (non-ETS sektory) je 37 % úrovně z roku 2005. Za předpokladu, že se v rámci obchodu s emisemi podaří prosadit přídatná opatření, může se cíl Finska pro snížení emisí v non-ETS sektorech zvýšit až na 46–47 % úrovně z roku 2005. Vzhledem k tomu, že 46–50 % finských emisí skleníkových plynů spadá pod obchod s emisemi EU,¹¹ bude přibližně polovina přídatných opatření podle vize SDP pro rok 2030 zaměřena na sektor obchodu s emisemi a polovina na non-ETS sektory.

Cíle SDP pro rok 2030 jsou z větší části v souladu s navrhovaným novým cílem EU pro snížení emisí, který činí 55 % úrovně z roku 1990. Podle SDP by se Finsko spolu s ostatními členskými státy s progresivní klimatickou politikou mělo aktivně zapojit do procesu stanovování unijních cílů a usilovat o jejich větší ambicióznost.

¹¹ https://www.stat.fi/static/media/uploads/tup/khkinv/VII_Climate_Change_16102017.pdf, s. 103 (přístup 5. 2. 2020).

3. JAK DOSÁHNOUT VYTYČENÝCH CÍLŮ?

Zmírnění klimatických změn je úkolem celé společnosti – na opatřeních pro snížení emisí se musejí podílet všechny sektory. Hlavní nástroje regulace jsou ekonomické. Jejich pomocí lze zajistit uskutečnění klimatických cílů a rozvržení snížení emisí nákladově efektivním způsobem. Nejúčinněji toho lze dosáhnout mezinárodní spoluprací a nadnárodními prostředky, jako je například obchodování s emisemi. Mimo to je ale třeba provádět opatření také na národní úrovni. V sektorech mimo obchod s emisemi je jako forma ekonomické regulace podstatná úloha zdanění. Energetické daně a s nimi související nástroje je třeba reformovat s dlouhodobým výhledem a předvídatelně tak, aby se urychlil přechod k novým, čistým technologiím, zvýšily se úspory energie a zlepšila se energetická účinnost.

Podle SDP je pro snižování emisí nutné zaměřit se zejména na:

1. snižování spotřeby energie, zvláště co se týče budov a oblastí bydlení vůbec;
2. snižování spotřeby fosilních paliv v dopravě;
3. snižování uhlíkové náročnosti energetické a průmyslové výroby;
4. posilování schopnosti lesů a půdy vázat uhlík;
5. podporování změn ve spotřebních návycích obyvatel.

V následujících kapitolách budou blíže rozebrána opatření potřebná pro uvedené sektory, jejichž pomocí bude ve Finsku možné dosáhnout uhlíkové neutrality do roku 2035.

3.1 BUDOVY A BYDLENÍ

Na finských emisích se významnou měrou podílí energetická spotřeba obytných a obchodních budov. Z celkové spotřeby energie obnáší jejich vytápění 26 %. Odhaduje se, že využívání budov vytváří emise skleníkových plynů ve výši zhruba 15 Mt CO₂ ekv. ročně.¹² Navíc množství energie spotřebované na vytápění setrvává od poloviny devadesátých let minulého století, kdy byla měření zahájena, prakticky stále na stejné hodnotě.¹³

Podle SDP je třeba snížit emise vznikající z bydlení:

1. snižováním energetické spotřeby existující zástavby;
2. přechodem k energeticky šetrné výstavbě s minimalizovanými emisemi skleníkových plynů za celý životní cyklus budov, a to nejpozději od roku 2025;
3. preferováním dřevostaveb za účelem zvyšování uhlíkových zásob zástavby.

¹² <https://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2018/T324.pdf>, s. 52 (přístup 5. 2. 2020).

¹³ https://www.motiva.fi/files/15181/Katsaus_energian_ominaiskulutuksiin_ja_niita_selittaviin_tekijoihin_-_Paivitys_2016-2017.pdf (přístup 5. 2. 2020).

Energetická účinnost existující zástavby

Energie potřebná pro bydlení spadá z větší části do obchodu s emisemi, ale ve Finsku se doposud věnovalo příliš málo pozornosti energetické účinnosti budov. Je klíčové, aby lidé měli možnost ovlivnit výši svého účtu za spotřebu energií a svou uhlíkovou stopu, což vyžaduje investice do chytrých měřičů a termostátů s dálkovým přístupem. Co se týče spotřeby vody, je třeba zavést účtování za bytovou jednotku, protože omezením spotřeby teplé vody lze snížit i množství spotřebované energie.

Budovy ve Finsku jsou zpravidla dobře izolované. Tepelné ztráty lze eliminovat zejména zlepšením izolace dveří a oken, ale například podle státní agentury pro udržitelný rozvoj Motiva je nejdůležitějším prostředkem využití tepla z ventilace.¹⁴ Při energetických renovacích budov se pak doporučuje uplatnění tepelných čerpadel a systémů rekuperujících odpadní teplo.

Aby to bylo pro bytová družstva z hlediska nákladů co nejefektivnější, mohou renovace ke snížení energetické spotřeby budov provádět ruku v ruce s dalšími zlepšovacími opatřeními. Většina finské bytové zástavby se totiž v nejbližších letech dostane do věku, kdy na objektech bude zapotřebí provést rozsáhlé opravy mimo jiné kvůli dosluhujícímu potrubí.

Program na podporu renovací a energetické účinnosti, který spadá pod správu centra pro financování a rozvoj bydlení ARA, je nutné reformovat tak, aby se vztahoval na rodinné i bytové domy. Výše finanční podpory zde přitom musí být vyměřena s ohledem na žádoucí snížení emisí. Navíc je třeba zdaněním podnítit investice do energeticky účinných opatření a do změn energetických systémů. Nejpozději na začátku třicátých let 21. století se musí přestat používat topný olej jako palivo do vytápěcích systémů. Kromě toho bude nutné analyzovat, jak nejlépe podporovat a novým způsobem financovat rozsáhlé renovační projekty a projekty pro úsporu energií, jimiž by se zlepšila energetická účinnost domovních bloků, městských čtvrtí i celých měst.

Nízkouhlíkové stavby

V roce 2017 představilo ministerstvo životního prostředí postup, jak přejít k nízkouhlíkové výstavbě.¹⁵ Hlavní myšlenkou je regulovat od roku 2025 emise vytvořené za celý životní cyklus budov, především novostaveb. Vliv výstavby a stavebních materiálů na množství emisí se zvětší, spotřebují-li energeticky účinné novostavby za dobu své existence méně energie než staré bytové domy. Je přitom žádoucí zvýšit podíl dřevostaveb, protože dřevo funguje jako zásobárna uhlíku po celý svůj životní cyklus. Úpravou stavebního zákona a územního plánování je třeba zajistit, aby byla dřevěná výstavba možná i ve velkém měřítku.

Co se týče stavebních materiálů, emise způsobuje hlavně použití betonu a oceli. Podporou výzkumu a vývoje v oblasti stavebních materiálů a mimo jiné výroby nízkouhlíkové oceli lze přispět ke snižování emisí. V procesu zefektivňování recyklace stavebního odpadu se bude pokračovat v dosavadní úspěšné spolupráci se subjekty činnými v tomto oboru, kteří ambiciózně usilují o to se stát světovou špičkou v oblasti materiálové účinnosti.

¹⁴ https://www.motiva.fi/koti_ja_asuminen/taloyhtiot/energiaeksperttitoiminta/tietoa_energian_ja_vedenkulutuksesta/lammitysenergiankulutus (přístup 5. 2. 2020).

¹⁵ http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Rakentamisen_ohjaus/Vahahiilinen_rakentaminen/Tiekartta_rakennuksen_elinkaaren_hiilijalanjaljen_huomioimiseksi (přístup 5. 2. 2020).

Role měnící se komunální infrastruktury v plnění klimatických cílů

Emise vzniklé z bydlení lze významně snížit také pomocí rozumného plánování komunální infrastruktury, jejím zahušťováním a lepším sladěním využívání půdy s plánováním dopravy. Nástroje ke snížení emisí v tomto směru obsahuje chystaná reforma zákona o využívání půdy a stavební činnosti.

V rámci dohod o využívání půdy, bydlení a dopravě (MAL) je třeba usilovat o takové plánování infrastruktury, jež bude podporovat udržitelné formy dopravy, jako například železniční a jinou veřejnou dopravu, cyklistiku a pěší chůzi. Pracoviště, místa pro volnočasové aktivity i služby by měly být jednoduše dosažitelné pomocí veřejné a bezmotorové dopravy.

Zahušťování měst, chytrá řešení pro umístění bydlení, služeb a pracovišť a pro dopravu pomohou se snižováním emisí. Mimo snahu o omezování potřeby dojíždět budeme podporovat bezmotorovou a hromadnou dopravu a infrastrukturu vstřícnou k nízkouhlíkové a energeticky účinné dopravě.

V mnoha sektorech potřebujeme stanovit dlouhodobé cíle a opatření překračující jedno volební období. Je nutné strategicky plánovat využívání půdy tak, aby stavební a infrastrukturní projekty bylo možné pojímat jako větší celky překračující hranice obcí. Podle SDP lze rozvíjením dohod MAL a rozšířením jejich účinnosti do nových městských oblastí odstranit překážky v problematických bodech bydlení a dopravy. Tento proces je třeba vnímat jako dlouhodobý, a proto by se měly tyto dohody mezi většími městy a státem uzavírat na dvanáct let místo nynějších čtyř.

3.2 DOPRAVA

Co do podílu na finských emisích zaujímá doprava páté místo.¹⁶ Přímé emise jí způsobené tvoří přibližně 40 % tzv. non-ETS sektorů, tj. těch, které nespádají pod obchod s emisními povolenkami. Jde tedy o významný zdroj emisí, jehož regulace může Finsku ve velké míře pomoci dosáhnout jeho klimatických cílů.

V souvislosti se střednědobým klimatickým plánem (KAISU) byl stanoven dílčí cíl, který usiluje o snížení emisí z dopravy do roku 2030 na polovinu úrovně z roku 2005. Parlamentní pracovní skupina pro dopravní síť v průběžné zprávě ze srpna 2017 uvedla své stanovisko k opatřením pro snižování emisí z dopravy, jež SDP plně podporuje, byť nejsou dostatečně konkrétní, aby mohly přinést kýžený efekt.

Dosažení ambiciózních cílů vyžaduje nový způsob myšlení, který bude nabourávat zavedené každodenní vzorce chování. Roztříštěná finská společenská struktura vyžaduje, aby se řešení hledala vícero cestami, jeden univerzálně použitelný model neexistuje. Každému je přitom třeba nabídnout takové prostředky, jež jsou pro něho dosažitelné.

Situaci dále ztěžuje fakt, že mimo samotné snížení emisí je třeba také omezit dopravní výkon. Pro zmírnění klimatických změn je nutný rozvoj infrastruktury a využívání nových technologií. Vývoj v oblasti digitalizace a plánování komunální infrastruktury nabízí nástroje ke snížení potřeby fyzické přepravy, přičemž bezmotorová a hromadná doprava projde takovými změnami, aby byly vytvořeny fungující alternativy k soukromé automobilové dopravě.

¹⁶ <http://www.oil.fi/fi/ymparisto-paastot-ja-ilmastonmuutos/liikenteen-paastot> (přístup 5. 2. 2020).

Podle SDP je důležité, aby emise z dopravy byly sníženy především:

1. výrazným zvýšením podílu elektromobilů a jiných nízkoemisních vozidel;
2. investicemi do nízkoemisní hromadné dopravy, zejména železniční;
3. stanovením povinnosti přidávat biopaliva do pohonných hmot pro vnitrostátní leteckou dopravu a rozšířením obchodu s emisemi tak, aby se týkal všech emisí z letecké dopravy.

Zvyšování podílu elektrických a jiných nízkoemisních vozidel

Zhruba 90 % emisí pocházejících z dopravy vzniká z té silniční, protože naprostá většina osobních a nákladních vozidel používá fosilní paliva. Ve Finsku bylo v roce 2017 pouze asi 1500 plně elektrických vozidel a 5700 hybridních automobilů s možností nabíjení.¹⁷ Nejvíce vzrostl počet hybridních automobilů bez možnosti nabíjení, kterých je registrovaných 28 500 kusů. Vzhledem k tomu, že ve Finsku se ročně prodá přibližně 100 000–120 000 osobních vozů, je podíl nízkoemisních a bezemisních vozidel stále velmi malý. Aby se zvýšil, je zapotřebí stanovit jasné cíle a přijmout konkrétní opatření. Klimatický plán KAISU na rok 2030 počítající s 250 000 nízkoemisními nebo bezemisními automobily je nedostatečný. SDP podporuje cíl, uvedený v projektu Smart Energy Transition, který v témže roce žádá jejich až trojnásobné množství, tedy 750 000. V následujícím vládním období bude tudíž nutné vytvořit časový plán pro zákaz nových vozů se spalovacím motorem v osobní dopravě a pro přechod k biopalivům v dopravě nákladní.

Dále je třeba prosadit účinné ekonomické nástroje ke zvýšení počtu elektromobilů a podporovat vývoj nabíjecí infrastruktury. Její špatná dostupnost je totiž vedle vyšší pořizovací ceny v porovnání s vozidly se spalovacím motorem hlavním problémem podmiňujícím neuspokojivý nárůst počtu elektromobilů. Podle aktuální zprávy fondu Sitra se cena elektromobilů na úroveň vozidel se spalovacím motorem sníží někdy kolem roku 2025, avšak po započítání všech nákladů a daní až kolem roku 2030. To je příliš pozdě na to, aby bylo možno dosáhnout uhlíkové neutrality země už v roce 2035. Automobilismus se musí omezovat například i pomocí konceptu mobility jako služba (MaaS) a sdílených aut. Zvýšení podílu elektromobilů lze nejjednodušeji podnítit například zavedením pobídek a emisních limitů na firemní a leasingová auta. Navíc je třeba zpřísnit progresi u automobilové daně v závislosti na emisích uhlíku s cílem nasměrovat spotřebitelské chování k co největšímu počtu nízkoemisních nebo bezemisních vozidel.

Pro zlepšení nabíjecí infrastruktury je nutné stanovit v souladu se směrnicí o energetické účinnosti budov národní závazek k vybudování nabíjecí infrastruktury pro elektromobily, jež by vznikala zároveň s velkými rekonstrukcemi bytových domů a obchodních prostor. Musí se změnit zákon o bytových družstvech tak, aby změny v elektrickém systému nezbytné pro nabíjení elektromobilů bylo možné provádět i bez dosažení jednomyslnosti podílníků. Navíc by se měla stanovit povinnost pro řetězce čerpacích stanic nabízet určitý počet nabíjecích stanic pro elektromobily.

Nízkoemisní hromadná doprava

Vzdálenosti mezi velkými městy lze zmenšit pomocí sjednocení jízdenek pro rychlé a flexibilní cestování. Vytvoří se tím rozsáhlejší pracovní regiony, což podpoří mezinárodní konkurenceschopnost a ekonomický růst.

¹⁷ http://www.aut.fi/tilastot/autokannan_kehitys/sahko-_ja_hybridiautojen_maaran_kehitys (přístup 5. 2. 2020).

V železniční a silniční dopravě bude dlouhodobým cílem přebudovat finské páteřní komunikace na dvoukolejné a čtyřproudé. Pro Finsko, které zaostává v oblasti financování dopravních projektů z EU, to zároveň znamená možnost čerpat zdroje v rámci Transevropské dopravní sítě (TEN-T). K tomu je třeba, aby Finsko lépe prosazovalo vlastní zájmy a dokázalo nabídnout dostatečný počet dobře odůvodněných projektů.

Trojúhelník Helsinky–Turku–Tampere tvoří jednotný pracovní region, který dnes zahrnuje polovinu všech finských pracovních míst. Tato oblast představuje velkou příležitost pro udržitelný ekonomický rozvoj celé země a vyžaduje investice do vysokorychlostních železničních tratí. Ty je ovšem třeba budovat i jinde ve Finsku, protože je to ekologicky nejšetrnější způsob rozšiřování pracovních regionů.

Regionální a lokální doprava se musí rozvíjet tak, aby byla schopná nabízet lákavou alternativu pro dojíždění stále rostoucímu počtu obyvatel. Ke zvýšení atraktivnosti hromadné dopravy potřebujeme nejrůznější testování, například v oblasti cen a služeb. Mobilita jako služba (MaaS) zejména v řídké osídlených oblastech a regionální řešení zapojená do systému dohod MAL posílí možnosti obcí poskytovat svým obyvatelům mnohostranná dopravní řešení a rozvíjet vlastní dopravní systémy tak, aby podpořily místní prosperitu. Je žádoucí, aby vzrostl podíl bezmotorové dopravy na celkovém dopravním výkonu a zlepšila se její infrastruktura, čímž se podnítl přechod k cyklistice a pěší chůzi při každodenních přesunech.

Cíl pro využívání biopaliv ve vnitrostátní letecké dopravě

Letecká doprava má významný podíl na emisích skleníkových plynů v oblasti dopravy. Globálně odpovídá přibližně za 2 % všech emisí vyprodukovaných člověkem a tento podíl roste zároveň s tím, jak se cestování letadlem stává finančně dostupnějším pro stále více lidí.

Snížení emisí z letecké dopravy je poněkud složitější než v případě jiných druhů dopravy, především proto, že v současné době nejsou vyhlídky na to, že by se – na rozdíl od silniční a lodní dopravy – dostala na trh technologie pro čistě elektrické letecké motory. Mezi možnostmi, které se zde nabízejí, tak patří především zvýšení energetické účinnosti a nahrazení fosilních paliv udržitelně vyprodukovanými biopalivy nebo například palivy na bázi uhlíku získaného ze vzduchu. SDP podporuje posílení regulace cestou rozšíření obchodu s emisemi tak, aby se týkal všech emisí pocházejících z letecké dopravy.

Faktory zabraňující nárůstu podílu biopaliv, které již existují na trhu, jsou jejich nízká dostupnost a vyšší cena ve srovnání s obyčejným palivem. Zčásti ovšem jde také o absenci jasných cílů a politické regulace. Norsko pro leteckou dopravu stanovilo povinnost přimíchávat biopaliva, Švédsko cílí na bezemisní vnitrostátní leteckou dopravu do roku 2030¹⁸ a od začátku roku 2018 navíc zavedlo mírnou daň z letecké dopravy.

Daň či poplatky z letecké dopravy by se měly projednat i ve Finsku. Jednak se tím zmenší nárůst letecké dopravy a tedy i objem emisí a jednak se získané prostředky posléze dají použít ke snížení emisí také v jiných sektorech. SDP dále navrhuje, aby Finsko určilo pro svoji vnitrostátní leteckou dopravu cíl pro povinný podíl biopaliv v leteckém palivu, přičemž se bude usilovat o zavedení bezemisní vnitrostátní letecké dopravy do roku 2030.

¹⁸ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/biodrivstoff-i-luftfarten/id2613122/> (přístup 5. 2. 2020); <https://www.svensktflyg.se/wp-content/uploads/2018/04/F%C3%A4rdplan-f%C3%B6r-fossilfri-konkurrenskraft-flygbranschen.pdf> (přístup 5. 2. 2020).

3.3 VÝROBA ENERGIE A PRŮMYSL

Přeměna finského energetického systému na více nízkoemisní je jedním z hlavních bodů klimatické politiky SDP, protože právě výroba energie (včetně dopravy) produkuje přes 74 % všech skleníkových plynů. SDP podporuje záměr upustit do roku 2029 od využívání uhelné energie. Navíc je nutné, aby Finsko postupně, se stanovením přechodného období, přestalo využívat také energii z rašeliny a fosilní paliva v dopravě.

Velká část regulací energetického sektoru dnes sice přichází z Evropské unie, ale i tak při vytváření úspěšné energetické a klimatické politiky nadále hrají významnou úlohu národní a lokální rozhodnutí. Ve Finsku se energetická legislativa rozvíjí důsledně a ambiciózně. Je důležité usilovat o stále čistší výrobu energie za pomoci obnovitelných a bezemisních energetických zdrojů a nových technologií či vylepšováním energetické účinnosti. Naším cílem je uhlíkově neutrální společnost. Z hlediska průmyslové politiky je přitom důležité, aby byla i v případě nízkouhlíkové produkce zabezpečena jistota dodávek energie a konkurenceschopné ceny.

Již nyní umíme ve Finsku vyrábět elektřinu nízkoemisně. Během zimních měsíců však emise CO₂ z výroby nezbytné tepelné energie narůstají do příliš vysokých hodnot. Odklon od uhelné energie bude mít na finský energetický systém vliv i z hlediska zajišťování dodávek. Nový systém je třeba nastavit pomocí nezaujatých řešení, vyvíjením chytřejších distribučních sítí na elektřinu a dálkové teplo, zlepšováním přenosových soustav a využíváním nových možností ke skladování energie. Základem pro zajišťování dodávek po roce 2030 budou kogenerační zařízení na biomasu. Klíčovou roli při snižování využívání fosilní energie hrají rozhodnutí měst týkající se rozvoje distribučních sítí pro dálkové teplo, nízkoemisní hromadné dopravy a zpracování odpadu.

Spolupráci mezi energetickým sektorem a dalšími průmyslovými odvětvími je potřeba zintenzivnit tak, aby došlo k vytvoření reálného oběhového hospodářství. Musí se také zlepšit využívání odpadního tepla z průmyslu a znovuvyužití průmyslového odpadu. Budoucí vývoj metod ke snižování emisí vyžaduje významné investice ze strany soukromého sektoru. Co se týče politiky státních dotací, v příštím volebním období je nutné se přesunout od přímých dotací na produkci k podpoře investic a demonstrativních projektů. Posílí se tím status Finska jako země testující nové energetické technologie.

Výroba elektřiny a trh s elektřinou

Spotřeba elektrické energie v rámci národního hospodářství se sice posledních deset let drží téměř na stejné úrovni, odhaduje se však, že v příštích letech bude stoupat,¹⁹ protože čím dál více odvětví přechází od fosilních paliv k elektřině. Už celých 80 % elektrické energie vyrobené ve Finsku je nízkoemisní – zbývajících 20 % pochází převážně z kogeneračních zařízení na rašelinu, uhlí a zemní plyn. Prakticky veškerá chystaná produkce je již také nízkoemisní, využívá biomasu nebo větrnou a jadernou energii. Budoucí investice bude ovlivňovat primárně vývoj obchodu s emisemi a trhu s elektřinou, zdá se ale, že fosilní energetické zdroje bude hospodárně nahrazovat zejména větrná energie.²⁰

19 https://energia.fi/ajankohtaista_ja_materiaalipankki/materiaalipankki/sahkovoosi_2018_talouden_noususuhdanne_kasvatti_teollisuuden_sahkonkayttoa_alkuvuodesta.html (přístup 5. 2. 2020).

20 https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/143861/S%20%20a4hk%20%20%20%20tuotantokustannusvertailu_ok.pdf?sequence=2&isAllowed= (přístup 5. 2. 2020).

Ze zdokonalování mezinárodních přenosových soustav je patrné, že tržní ceny elektrické energie se napříč Evropou stále více vyrovnávají. Finsko se i nadále musí mimo jiné prostřednictvím daňové politiky starat o to, aby byl jeho energeticky náročný průmysl konkurenceschopný. Vedle toho je nutné podporovat řešení pro lepší skladování přebytečné elektřiny a její využívání při výrobě dálkového tepla.

Již nyní Finsko dováží čtvrtinu elektřiny ze zahraničí. Přestože se situace v tomto ohledu v nejbližší době o něco zlepší, je třeba se zamyslet nad tím, jak dodávky elektřiny zajistit za každých podmínek. To se může ještě více zkomplikovat zvýšením produkce větrné a sluneční energie, u nichž nelze zabezpečit stabilitu. Na významu tak nabývá jaderná energie jakožto bezemisní a odhaduje se, že se její podíl zvýší na bezmála polovinu domácí produkce elektřiny.²¹ Zároveň ji ale nelze využít k regulaci elektrické sítě.

Pro zajištění dodávek elektřiny je proto nutné zkoumat a vyvíjet nové alternativy pro skladování energie (mj. baterie, chemické zásobárny a vodní nádrže) a uskutečňovat nové projekty v této oblasti. Navíc je třeba naplno využívat potenciál chytrých elektrických sítí a pružnosti poptávky a nastavit regulaci a zdanění tak, aby možnost vstoupit na trh měly všechny strany.

Vytápění

V oblasti vytápění je nezbytné určit přechodné období, v jehož průběhu se zcela odstoupí od fosilních paliv a rašeliny. Cílem je dosáhnout systémové změny energetického sektoru. To s sebou nese potřebu účinnějšího získávání a skladování tepla, vybudování chytré elektrické a tepelné sítě a komplexního propojení nízkoemisních způsobů vytápění. Zvláště v řídkěji osídlených oblastech s rodinnými domy představuje efektivní způsob vytápění využívání zemního tepla, které je již nyní zcela konkurenceschopnou technologií.

V menších a středně velkých městech je vedle zemního tepla praktickým zdrojem tepelné energie získávání dálkového tepla z bioenergie, jež splňuje evropská kritéria udržitelnosti – tedy zejména té z vedlejších produktů dřevozpracujícího průmyslu. Systémy dálkového tepla velkých měst patří k hlavním tématům finské energetické politiky. Efektivnější využívání energie sice zmírní dopady, ale při narůstající urbanizaci pouhá bioenergie k vyřešení problémů s produkcí tepla ve velkých a hustě osídlených městských oblastech stačit nebude. Zde je dlouhodobým významem kogeneračních zařízení využívajících biomasu pouze zajištění plynulosti dodávek. Scénáře vytápění s nižším podílem uhelné energie byly vypracovány například v rámci projektu Smart Energy Transition, financovaného Finskou akademií věd.²²

Budoucí vlády musí výrazně podpořit výzkum a vývoj v oblasti nových technologií. Možnými způsoby, jak vyrábět nízkouhlíkové dálkové teplo, jsou velká tepelná čerpadla využívající jezerní a mořskou vodu nebo průmyslová tepelná čerpadla v současných sítích dálkového tepla, dále je třeba rozvíjet i technologie na lepší skladování a využívání přebytečné elektřiny a odpadního tepla, na přeměnu energie z elektřiny v době jejího přebytku do plynného média (např. vodíku), které je lépe skladovatelné (*power to gas*), nebo na výrobu syntetického zemního plynu neobsahujícího CO₂. S největší pravděpodobností se v budoucnu budou všechny tyto alternativy kombinovat a stát musí novým technologiím a demonstračním pro-

21 https://energia.fi/perustietoa_energia-alasta/energiantuotanto/sahkontuotanto/ydinvoima (přístup 5. 2. 2020).

22 http://smartenergytransition.fi/wp-content/uploads/2018/11/Clean-DHC-discussion-paper_SET_2018.pdf (přístup 5. 2. 2020).

jektům poskytnout odpovídající dotace. K tomu je také třeba přesunout průmyslová tepelná čerpadla do nižší třídy daně z elektřiny a zlepšit možnosti producentů odpadního tepla převádět přebytečné teplo do rozvodných sítí dálkového tepla.

Průmysl

Velká část finského exportu spadá pod energeticky náročný procesní průmysl. Pro úspěšnou energetickou, průmyslovou i klimatickou politiku je důležité, aby tato odvětví ve Finsku nadále zůstala. Současně se ale musí modernizovat zefektivněním energetické spotřeby a přechodem k novým zdrojům energie. O nezbytné potřeby průmyslu je nutné se postarat zajištěním přiměřené ceny elektrické energie a logistiky a dostatečnou podporou výzkumné, vývojové a inovační činnosti, což zároveň povede k vytvoření nových produktů pro export. Vedle konkurenceschopnosti nákladů je obzvláště důležité posílit stabilitu a předvídatelnost ekonomiky a podnikatelské sféry.

Průmyslové podniky jsou prostřednictvím politické regulace a obchodu s emisemi podporovány, aby navyšovaly své investice do nízkoemisních způsobů a technologií výroby a do energetické účinnosti, protože průmysl má 47% podíl na roční spotřebě energie v zemi. Dosažení nízkouhlíkové průmyslové produkce vyžaduje v příštích letech další růst investic ze strany soukromého sektoru, ty by ale současně měly mít stále rychlejší návratnost. Veřejný sektor musí dlouhodobě a předvídatelně regulovat daňové zvýhodnění inovativnějších, ekologických investic a posilovat svoji roli v podpoře výzkumu a vývoje.

Mimo výrobu elektřiny a tepla využívá procesní průmysl velké množství fosilních paliv také jako surovinu. Zvyšování energetické účinnosti průmyslových procesů je stále nákladově nejefektivnějším způsobem, jak snižovat emise. Díky tomu, že náklady výrobních metod jsou ovlivňovány obchodem s emisemi, mohou zcela nové výrobní postupy a technologie vést k nalézání hospodárných řešení. Do podpory projektů usilujících o omezení emisí skleníkových plynů vznikajících při průmyslových procesech a o nahrazení fosilních surovin je třeba zapojit také veřejný sektor. Dále se musí zkoumat možnosti pro rozšíření technologií k zachycení, skladování a opětovnému využití těchto skleníkových plynů.

Finsko potřebuje stanovit v různých odvětvích průmyslu plán, jak dojít k nízkoemisní budoucnosti. Jeho pomocí lze určit, jakým způsobem může veřejný sektor přechod k bezemisnosti urychlit, i to, jak v rámci této změny zajistit stabilitu pracovních míst.

Podle SDP lze emise z výroby energie a z průmyslu dlouhodobě a hospodárně snížit následujícím způsobem:

1. Finsko do roku 2029 zcela upustí od využívání uhlí jako zdroje energie. O nový systém k zajištění dodávek budeme usilovat pomocí nezáujatých řešení, vyvíjením chytřejších distribučních sítí pro elektřinu a dálkové teplo, vylepšováním přenosových soustav a využíváním nových možností pro skladování energie.
2. Musí dojít k přechodu od dotací na produkci k podpoře investic. Na budoucí investice bude mít primární vliv vývoj obchodu s emisemi a trhu s elektrickou energií, už nyní se ale zdá, že fosilní energetické zdroje bude účelně nahrazovat zejména energie větrná.
3. V oblasti vytápění je nezbytné se postupně zcela vzdát fosilních paliv a rašeliny. Budoucí vlády musí výrazně podporovat výzkum a vývoj nových technologií a jejich využívání.

4. O nezbytné potřeby průmyslu bude postaráno zajištěním přiměřené ceny a konkurenceschopnosti elektrické energie a logistiky. Veřejný sektor by měl dlouhodobě a proaktivně regulovat daňové zvýhodnění inovativnějších ekologických investic.
5. V různých odvětvích průmyslu bude vytvořen plán pro přechod k nízkoemisní budoucnosti. Jeho pomocí lze určit, jakým způsobem může veřejný sektor celý proces urychlit, i to, jak v rámci této změny zajistit stabilitu pracovních míst.

3.4 VYUŽÍVÁNÍ PŮDY A PROPADY UHLÍKU

Jádrem klimatické politiky a od roku 2020 také součástí klimatické politiky EU je využívání půdy a jeho proměny a lesnictví. V příštím volebním období je proto třeba i ve Finsku vytvořit účinnou politiku pro sektor využívání půdy a propady uhlíku.

V zemi s velkým množstvím lesů, jako je Finsko, má problematika biomasy v souvislosti s ochranou klimatu dva různé aspekty. Na jednu stranu lze biomasou nahradit fosilní suroviny zejména ve výrobě energie, v dopravě (palivo) či v materiálech. Na druhou stranu lesy, rašeliniště, pole a bažiny vážou významnou měrou uhlík. K tomu je třeba přičíst fakt, že také pole vytvořená na organické půdě produkují emise.

Úspěšná politika v této oblasti musí zajistit snížení emisí ze sektoru využívání půdy a nárůst propadů uhlíku tak, aby bylo zároveň možno využívat lesy k průmyslovým účelům způsobem přinášejícím vysokou přidanou hodnotu. Tím naroste počet investic i pracovních míst. Klimatickou politiku v oblasti využívání půdy je tedy třeba zohledňovat i při využívání státních lesů. Pro dosažení vyšší efektivity vázání a skladování uhlíku jsou zapotřebí nové prostředky v podobě úprav zdanění nebo jiných ekonomických podpor pro majitele půdy. V příštím volebním období bude vytvořen komplexní program určující potřebná opatření pro sektor využívání půdy.

SDP v této oblasti spatřuje tyto tři klíčové prvky:

1. zachovávání a posilování zejména lesních propadů uhlíku;
2. snižování emisí zemědělského sektoru a zemědělské půdy;
3. odvodňování rašelinišť a zastavení jejich zkulturnování.

Lesní biomasa a cíle pro kácení

Cíl uhlíkové neutrality pro rok 2035 vyžaduje, aby emise a propady uhlíku byly v té době již v rovnováze. Proměna k uhlíkově negativní společnosti znamená, že lesy a půda musí vázat a uchovávat více uhlíku, než kolik ho vypustíme do atmosféry. K tomu je nutné přijmout opatření, jež zvýší čisté (netto) množství finských propadů uhlíku v porovnání s jejich současnou úrovní (v letech 2006–2016 průměrně 29,1 Mt²³). Dříve se v rámci tohoto programu využívala jako cíl hodnota z roku 2016 (27 Mt), což je také jedna z minimálních úrovní ve scénářích finského klimatického panelu.

Stanovení míry kácení lesů udržitelné z hlediska klimatu a životního prostředí se musí zakládat na důvěryhodných a aktuálních vědeckých údajích. Cílem je dosáhnout nárůstu propadů uhlíku a zachování biodiverzity za současného využívání dřeva pro produkty se stoupající úrovní zpracování.

23 Finský statistický úřad, Soupis skleníkových plynů viz <https://www.stat.fi/tup/khkinv/index.html> (přístup 5. 2. 2020).

SDP bude usilovat o zvyšování počtu dřevařských výrobků a dřevostaveb vázajících uhlík.

Podle SDP se udržitelnost lesnického sektoru musí posuzovat zejména z hlediska velikosti propadů uhlíku, a proto je ve Finsku třeba v tomto směru formulovat účinnou politiku v rámci sektoru využívání půdy. Z kýžených propadů uhlíku je nutno učinit závaznou součást národní klimatické strategie směřující k uhlíkové neutralitě. Doporučení pro oblast lesnictví budou revidována a podporovat se bude trvalost lesů. Jejich vlastníci získají ekonomickou výhodu ve formě prodloužení životního cyklu lesa. Výnosový cíl lesní správy se změní tak, aby byly hodnotné lesy zachovávány.

Biomasa vznikající jako vedlejší produkt lesnického průmyslu je důležitá též z hlediska jiných klimatických cílů, například pro snižování emisí z dopravy a dálkového tepla. Není však vhodné zvyšovat její využívání na úkor propadů uhlíku a musí se i pro ni dodržovat kritéria udržitelnosti.

Rozvoj propadů uhlíku v zemědělské půdě

Také půda v zemědělském využití na sebe váže uhlík. Jeho zásoba v obdělávané půdě je přitom menší než v neobdělávané, ale rozvojem technik pěstování a střídání plodin a obnovováním zemědělské půdy lze emise zemědělského sektoru snížit.

Část finské orné půdy je neúrodná. V rámci probíhajícího projektu Pelto-Optimi, spadajícího pod finské Centrum pro přírodní zdroje, byly předloženy odhady, které uvádějí, že je třeba zalesnit alespoň jedno procento finské orné půdy, přičemž by ale rozloha půdy vhodné k zalesnění mohla být při adekvátních stimulech i mnohem větší.²⁴

Na druhou stranu se odhaduje, že obnovení 20 000 hektarů polí vzniklých z rašelinišť by snížilo emise zemědělského sektoru přibližně o 10 %. Kromě toho lze významně podpořit schopnost půdy vázat uhlík nárůstem střídání plodin, zvyšováním množství podrostu a obecně zlepšováním její kvality.²⁵ Pro zalesňování nebo obnovu je přitom třeba hledat takový model financování, v němž by se ostatní uživatelé propadů uhlíku, například lesnický průmysl, zapojili do jejich zvyšování v zemědělském sektoru.

Odklon od odvodňování rašelinišť

Jako vedlejší účinek živočišné výroby vznikla ve Finsku potřeba nových polností, aby jich byl dostatek pro produkci pícnin a rozptyl hnojiva. Odvodňování rašelinišť za účelem vzniku polí je ovšem pro klima škodlivé. Evropská komise v roce 2013 navrhla zákaz obdělávání rašelinišť v rámci reformy společné zemědělské politiky a nyní opětovně při reformě nové. Finsko musí pomocí opatření přijatých na národní úrovni ukončit využívání dalších rašelinišť.

Role biomasy pocházející z rašeliny byla navíc omezena například kritérii udržitelnosti schválenými v souvislosti se směrnicí o obnovitelné energii (REDII): surovina nesmí pocházet z půdy, která byla v lednu roku 2008 rašeliništěm, nebude-li prokázáno, že pro pěstování nebo sklizeň této suroviny nedošlo k odvodňování nebo vysoušení dříve nevysušované půdy.

Část nových polí byla ve Finsku zapotřebí kvůli rozptylu hnojiva ze živočišné produkce. Nyní je nutné prozkoumat možnosti přechodu k většímu využití

24 <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/artikkeli-1.210025> (přístup 5. 2. 2020).

25 http://kasvuahameessa.fi/wp-content/uploads/2018/02/pellon_hiilivarastot.pdf (přístup 5. 2. 2020).

hnoje při výrobě bioplynu. Energii z něj lze primárně uplatnit lokálně, ale spolu s tím, jak elektrické rozvodné sítě v budoucnu umožní prodej elektřiny od malých dodavatelů, může bioplyn přinést další příjmy zemědělcům. Přibývající produkce bioplynu přispívá také k naplňování dalších klimatických a energetických cílů.

Emise ze zemědělství (energie potřebná pro zemědělství je zahrnuta do energetického sektoru), tedy prakticky vzato metan pocházející od zvířat a emise N_2O , tvoří dohromady přibližně 6,5 Mt. S tím, jak se budou měnit spotřební návyky obyvatelstva, dojde i ke snižování spotřeby živočišných produktů, například masa, a bude naopak vzrůstat spotřeba jiných produktů z hlediska emisí méně škodlivých. V zemědělském sektoru je ovšem třeba věnovat zvláštní pozornost také jiným vlivům na životní prostředí, zvláště znečišťování vody.

3.5 PROMĚNA SPOTŘEBNÍCH NÁVYKŮ A PODNIKATELSKÉ ČINNOSTI

Aby bylo možné zmírnit klimatické změny, je nezbytné, aby se do potřebných aktivit zapojili i sami občané. Přestože se o mnoha opatřeních rozhoduje strukturálně na rovině politických reprezentací, zájem občanů, který se začíná projevovat, je žádoucí a musí se dále stimulovat. Už přes půl milionu Finů si kupříkladu nechalo změřit svoji uhlíkovou stopu v testu životních návyků nabízeném fondem Sitra.²⁶

Je nutné podporovat občany v postupné změně spotřebních návyků tak, aby se snížila konzumace živočišných produktů, jako například masa a mléčných výrobků, a vzrostla spotřeba finských ryb, zeleniny, ovoce a lesních plodů. Současně musí být lidé pobízeni k tomu, aby své nákupy lépe plánovali, a snížilo se tak množství vyhazovaných potravin. Tím lze omezit zbytečné emise vzniklé v procesech výroby, přepravy, skladování a zpracování a také ty pocházející z odpadu. Rovněž do předškolního vzdělávání a školní výuky je třeba zahrnout problematiku globálního oteplování a klimatických změn a zapracovat je do učebních osnov jako mezioborovou otázku.

Daň z přidané hodnoty pro udržitelný rozvoj

Účinným prostředkem v regulaci spotřeby je zejména zdanění. SDP představila koncept daně z přidané hodnoty pro udržitelný rozvoj, jejíž pomocí lze nasměřovat spotřebu nízkouhlíkovým a ekologicky udržitelným směrem, například do oblasti služeb. Mimo emise je ovšem při regulaci spotřeby třeba věnovat pozornost jejím vlivům na klimatické cíle sektoru využívání půdy. Oběhové hospodářství urychlí přechod k udržitelné spotřebě. Dalším nástrojem vhodným k regulaci spotřeby je také správné zacílení veřejných zakázek.

Zmíněná daň z přidané hodnoty má vést k udržitelnější spotřebě a výrobě. Nižší sazbu daně bude vhodné aplikovat mimo jiné na služby oběhového hospodářství a šetrně vyprodukované potraviny. Principy udržitelného rozvoje se musí zohlednit také v mezinárodních smlouvách upravujících zdanění, například při reformování evropského systému daně z přidané hodnoty a spotřebních daní.

²⁶ <https://www.sitra.fi/uutiset/suomalaisille-uusi-palvelu-jonka-avulla-jokainen-meista-voihillita-ilmastonmuutosta/> (přístup 5. 2. 2020).

Snížení potravinového odpadu

Emise skleníkových plynů způsobené výrobou potravin tvoří více než pětinu emisí pocházejících ze spotřeby.²⁷ Ve Finsku přitom čítá potravinový odpad domácností každoročně 120–160 milionů kilogramů a celého potravinového řetězce 400–500 milionů kilogramů.²⁸ Ve světě činí podíl odpadu až 30 % produkce.²⁹ Cílem musí být omezit potravinový odpad na minimum. Jednotlivci mohou jeho snížením ročně ušetřit až 125 eur. Celkem by tak úspory ve Finsku mohly přesáhnout 600 milionů eur.

Toto je jeden z příkladů, že klimatické aktivity nepotřebují vždy jen investice, ale přinášejí s sebou úspory a zlepšení stavu prostředí, kupříkladu zmírnění znečištění vody. Změna stravovacích návyků je prospěšná také pro zdraví obyvatelstva a mnoho dalších dílčích oblastí udržitelného rozvoje, což je stimulem pro spolupráci vlády a sdružení spotřebitelů, aby vytvořili pobídku pro klimatické aktivity občanů založenou na vhodných příkladech z praxe. Součástí těchto aktivit mohou být i možnosti domácností sledovat vlastní spotřebu vody, snižovat teplotu, minimalizovat odpad, recyklovat, více využívat městská kola a hromadnou dopravu a omezovat spotřebu energie.

Zohlednění klimatických změn v podnikatelské a investiční činnosti

Klimatické změny se týkají celé společnosti. Jejich zmírnění lze dosáhnout pouze tehdy, podaří-li se přesměřovat finanční toky z činností škodlivých pro klima do činností podporujících udržitelný rozvoj. Kromě ekonomické regulace potřebujeme i zvýšení informovanosti spotřebitelů, správné prostředky a jemnější nástroje financování a obchodního reportingu. Nasměrování podniků k žádoucím cílům podporuje například evropský systém třídění kritérií udržitelného financování, standardizovaná značení pro ekologické finanční produkty či povinnost zohledňovat hlediska udržitelnosti v investiční činnosti. K těmto tzv. zeleným kritériím potřebujeme vyvinout také přísnější společná kritéria pro ekologicky škodlivé investice. V regulaci finančního sektoru je nutné věnovat pozornost porozumění klimatickým hrozbám a jejich transparentnosti. Musí se rozvíjet odpovědnost podniků stanovením povinnosti podávat ekonomické informace týkající se klimatu, a to například prostřednictvím zahrnutí klimatických hledisek do nového zákona o odpovědnosti podniků.

27 <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/ruoka-ja-ravitsemus/ruoan-ilmastovaikutukset/> (přístup 5. 2. 2020).

28 <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/ruoka-ja-ravitsemus/ruokahavikki/> (přístup 5. 2. 2020).

29 <http://www.fao.org/policy-support/policy-themes/food-loss-food-waste/en/> (přístup 5. 2. 2020).

4. OPATŘENÍ PŘÍŠTÍ VLÁDY

Klimatické změny jsou rozsáhlým a komplexním problémem, který se týká celé společnosti. Proto je i na jeho řešení třeba pracovat společně. Ve Finsku vládne poměrně velká shoda na potřebnosti klimatické politiky, ohledně konkrétních opatření a prostředků se však názory různí.

Podle SDP musí budoucí finská vláda zahájit plánování dlouhodobé klimatické politiky a přezkoumat také střednědobý plán KAISU, který se stanovuje jednou za volební období. Dosažení uhlíkové neutrality do roku 2035 vyžaduje rychlé kroky.

Zákon o ochraně klimatu z roku 2015 nařizuje přípravu finské klimatické politiky. Podle něj se její dlouhodobý plán schvaluje minimálně jednou za deset let. Jeho cílem je ozřejmit finskou cestu k dosažení dlouhodobého cíle na rok 2050. V roce 2014 byla vyhotovena zpráva parlamentní komise pro energie a klima o energetickém a klimatickém plánu do roku 2050, přičemž tento dokument lze považovat za dlouhodobý plán vyžadovaný uvedeným zákonem. Přípravu následujícího plánu je ovšem kvůli změněným podmínkám nutné uspíšit a zahájit ji hned na začátku následujícího volebního období, tj. na podzim 2019.

V rámci dlouhodobého klimatického plánu budou stanoveny cíle a prostředky finské klimatické politiky nejméně do roku 2050. Je třeba prohloubit diskuzi mimo jiné o úrovni emisí a uhlíkových propadů po roce 2035 a o dosažení uhlíkové neutrality podle časového plánu, a to včetně opatření, jež tento cíl vyžaduje. Také cíl na snížení emisí pro rok 2050, stanovený v zákoně o ochraně klimatu, je podle nynějších informací nedostatečný, takže je nezbytné jej v tomto ohledu změnit. Součástí klimatického plánu a přezkoumání plánu KAISU bude vytvoření účinné politiky pro propady uhlíku v sektoru využívání půdy.

S tím, jak se zpřísní dlouhodobé cíle, je zapotřebí nových rozhodnutí a průběžných cílů například pro rok 2030. Protože všechny kroky jsou spojeny s nejistými faktory, vláda musí být schopna činit rychle nová rozhodnutí k dosažení dostatečného tempa snižování emisí.

Odhadování vlivů na klima se musí stát součástí obvyklého procesu přípravy legislativy a klimatické působení alespoň těch významnějších politických opatření a rozpočtových rozhodnutí musí být zjišťováno ještě před jejich přijetím. Od klimaticky škodlivých rozhodnutí se musí upustit, případně má být jimi způsobený nárůst emisí kompenzován jiným způsobem.

Kulatý stůl ke klimatické politice a klimatický panel

Přezkoumání dlouhodobého klimatického plánu a programu KAISU bude připraveno na základě dialogu s občany, vědci a dotčenými stranami, přičemž se bude usilovat o co nejširší spolupráci mezi politickými stranami. SDP chce dále do debat zapojit hlavní společenské subjekty, jako jsou podniky, obce a regiony, občanská sdružení a odborové organizace. Podle možností lze využít existujících struktur, jako je například poradní sbor pro udržitelný rozvoj.

Sociálně, ekonomicky a ekologicky udržitelná klimatická politika je podle SDP jediným způsobem, jak realizovat nezbytná opatření na ochranu klimatu. Řešení získají podporu občanů, pokud zátěž vzniklá pro jednotlivce bude odpovědně vyhodnocena a těm, jichž se změny dotknou nejvíce, bude poskytnuta ochrana. Proto je třeba nezbytné kroky učinit ruku v ruce s různými společenskými subjekty. SDP navrhuje, aby byl v příštím vládním

období ve Finsku vytvořen kulatý stůl ke klimatické politice, jehož úkolem bude stanovit společný náhled na přeměnu v uhlíkově neutrální společnost dříve, než je nyní plánováno.

Klimatický panel je ustanoven zákonem o ochraně klimatu. Je to nezávislý vědecký orgán, který zlepšuje dialog mezi vědou a politikou. Panel bude pokračovat ve své práci a posuzovat důsledky a dostatečnost politické činnosti. Byť v mezinárodním srovnání disponuje finský klimatický panel malým množstvím finančních prostředků, jeho činnost je třeba rozvíjet tak, aby dokázal lépe přinášet informace z různých oborů, a vytvářel tak podklady pro rozhodování i kritické posouzení přijatých opatření. Přísněji než v současnosti bude nutné zohledňovat zvláště vztah mezi ekonomikou a ekologickou udržitelností.

Spravedlivý přechod

„Spravedlivý přechod“ je sociálně udržitelný způsob, jak uskutečnit přechod společnosti k nízkouhlíkové ekonomice. Tento princip je pro SDP důležitý, a proto každý člen společnosti, podniky i další subjekty budou podněcováni k účasti na budování uhlíkově neutrální společnosti. Důsledky změn se musí rozdělit rovnoprávně a spravedlivě. Kvůli tomuto přechodu je také třeba zajistit rozšířenou ochranu zaměstnanců a tím i jejich plynulý přesun ze zastaralé výroby na nová pracovní místa využívající čisté technologie.

Z hlediska obchodní a ekonomické politiky je zmírnění klimatických změn pozitivní, protože nízkouhlíková společnost beroucí ohled na přírodní zdroje vytváří nová pracovní místa. Řešení v oblasti oběhového hospodářství a výrobky pocházející z čistých technologií mohou zvýšit export a přinést udržitelnější ekonomický růst. Nízkouhlíkovost se stane konkurenční výhodou Finska. Nejen aktuální průzkum fondu Sitra, ale také dřívější odhady nákladů na klimatické strategie³⁰ ukazují, že lze najít nákladově efektivní opatření ke snížení emisí a jejich pomocí dosáhnout i přísnějších cílů.

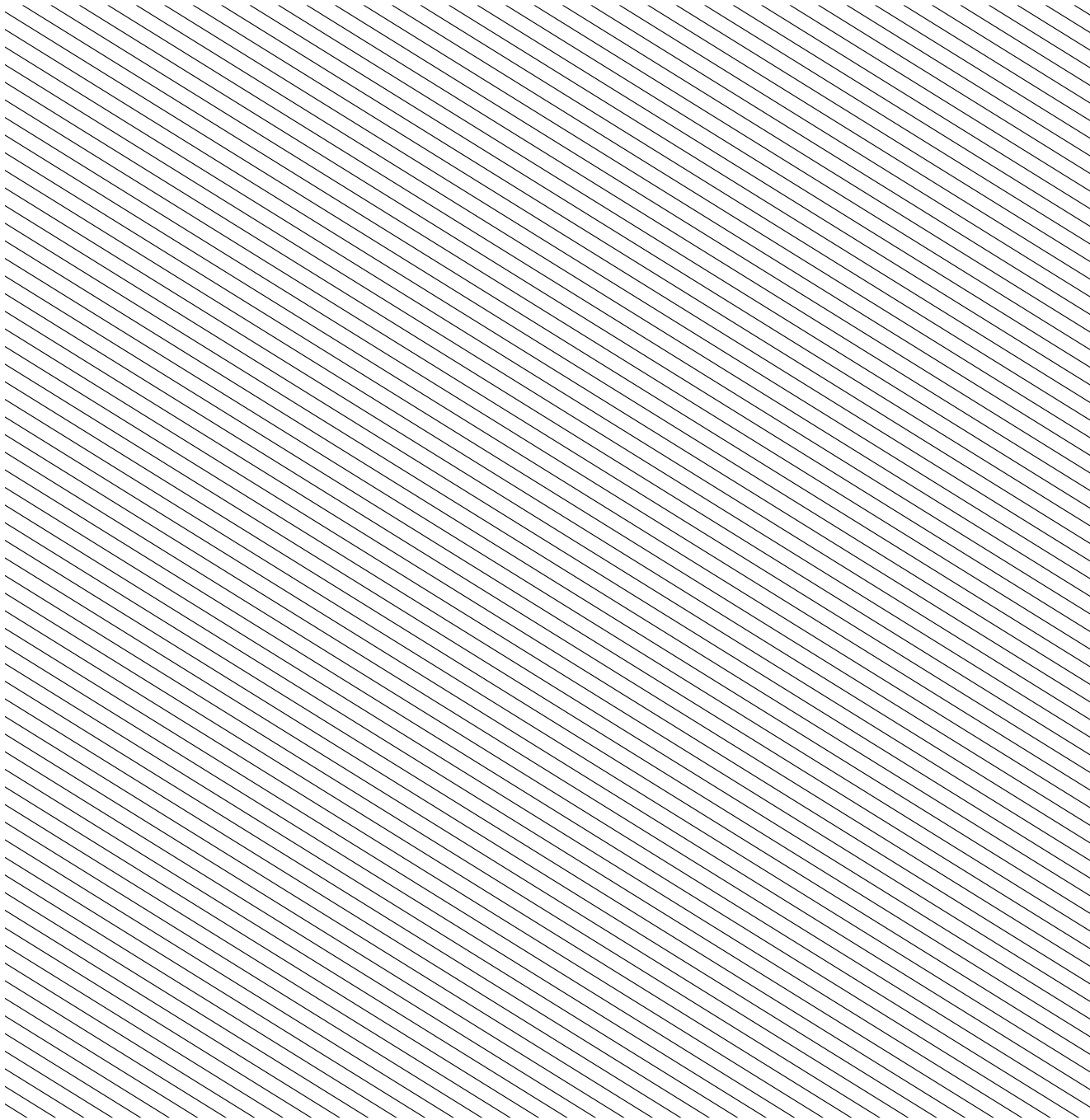
Zároveň je důležité, aby se náklady na tato opatření mezi občany spravedlivě rozdělily. Proto bude jedním z nejdůležitějších úkolů budoucích vlád provádět takové politické kroky, jež budou mít požadovaný účinek, ale současně i přiměřené a spravedlivě rozložené dopady. Následkem klimatických aktivit nesmí narůst rozdíly v příjmech ani další nerovnosti.

Spravedlivý přechod také znamená nutnost připravit se dlouhodobým plánováním nebo například pomocí nástrojů podobných finančnímu fondu pro válečné škody na důsledky klimatických změn, jako jsou častější záplavy v pobřežních oblastech nebo vliv kolísání počasí na zemědělskou produkci. Ve Finsku je příprava na tyto dopady již v pokročilém stádiu,³¹ a tak můžeme ostatním zemím nabídnout v této oblasti své znalosti a inovace.

30 Podle odhadů bude důsledkem plánu KAISU zhruba -0,6 % HDP v roce 2030. Viz https://www.eduskunta.fi/F1/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_7+2017.pdf (přístup 5. 2. 2020).

31 Viz např. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0460&from=EN> (přístup 5. 2. 2020).

V EDICI DISKUSNÍ MATERIÁLY K BUDOUCNOSTI ČESKÉ I EVROPSKÉ SPOLEČNOSTI ZATÍM VYŠLO:

1. HEJDUK Radim – SMEJKALOVÁ Kateřina – ŠPIDLA Vladimír, *Budoucnost práce. Oranžová kniha Masarykovy demokratické akademie* (2017).
2. SMEJKALOVÁ Kateřina, *Digitální nádeníci hledají svá práva. Texty o společnosti v časech systémové změny* (2017).
3. ČEPELOVÁ Heda – JAŠUREK Miroslav, *Sociální demokracie hledá nové místo, příběh i tvář. Nizozemské volby 2017* (2018).
4. KOUBEK Jiří, *Volební chování českých velkoměst v historické perspektivě se zaměřením na výsledky levice* (2019).
5. HARATYK Patrik, *Pokrok k přijetí eura ze strany Bulharska, Rumunska a Chorvatska* (2019).
6. *Práce – Solidarita – Lidskost. Nový sociální stát pro novou dobu. Část I: Práce* (2019).
7. KOUBEK Jiří, *Komunální volby 2018. ČSSD a její výsledky v časovém srovnání* (2019).
8. KLAMT Martin, *Bytová politika Mnichova. Strategie a nástroje finančně dostupného bydlení* (2019).
9. SASS Magdolna, *Čínské přímé zahraniční investice ve středovýchodní Evropě* (2019).
10. LÁNSKÝ Ondřej, *Analýza čerpání sociálních dávek. Kdo zneužívá sociální dávky?* (2020).
11. KÖNGÄS Otto, *Finská sociální demokracie ve volbách 2019. Kontext, program, vedení kampaně* (2019).
12. SMEJKALOVÁ Kateřina, *Společnost umělé inteligence. Dopady a řešení* (2020).
13. *Akční plán francouzských zelených pro Evropu. Výňatek z volebního manifestu strany Evropa ekologie – Zelení pro volby do Evropského parlamentu 2019* (2020).

Všechny publikace jsou dostupné na www.masarykovaakademie.cz/publikace a v digitální knihovně issuu.com/mdakademie.

- Spravedlivý přechod znamená také nutnost připravit se dlouhodobým plánováním nebo například pomocí nástrojů podobných finančnímu fondu pro válečné škody na posuny vyvolané klimatickými změnami.
- Pro zlepšení nabíjecí infrastruktury je nutné stanovit v souladu se směrnicí o energetické účinnosti budov národní závazek k vybudování nabíjecí infrastruktury pro elektromobily, jež by vznikala zároveň s velkými rekonstrukcemi bytových domů a obchodních prostor.
- Finsko se i nadále musí mimo jiné prostřednictvím daňové politiky starat o to, aby byl jeho energeticky náročný průmysl konkurenceschopný.

Programový dokument Malá stopa, velký přínos: Klimatický program SDP je dílčím výstupem přípravy dlouhodobého programu Sociálně demokratické strany Finska (SDP). Publikován byl na začátku roku 2019 a udal rámec politické debatě ve Finsku před parlamentními a evropskými volbami v tom roce. Představuje záměr strukturální proměny společnosti v jednotlivých oblastech (doprava, bydlení, daně ad.).